

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Kâğıt Paraların Zekâtı

Muhammed Yusuf'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Faiz hakkında bahsedilen altı sınıf camit isimler olduğundan ve kâğıt paralar, altın ve gümüş karşılığı olduğunda altın ve gümüş hükmünü aldığından dolayı, hüküm gayet açıktır. Ama şimdi nakdi kâğıt paraların altın ve gümüş karşılığı yoktur; peki hüküm olduğu gibi mi kalır ve paranın zekâtı konusunda da aynı şekilde midir?

Bizi aydınlatın, Allah sizi hayırla mükafatlandırdın ve sizin ellerinizle iktidar nasip etsin.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Bunu Maliye Kitabı'nda geçen “**Kâğıt Paraların Zekâtı**” bölümünde açıklamıştık:

[Kâğıt paralar, devlet tarafından çıkarılan, nakit olarak kullanmak amacıyla para olarak kabul edilen, alışverişlerde kullanılan, eşyaların değerlerinin tespit edildiği, hizmetlerin ve ücretlerinin belirlenmesinde kullanılan mali değere sahip kâğıtlardır. Kâğıt hâlindeki bu nakitlerin zekâtı, altın ve gümüşün zekâtı gibidir. Durumlarına göre bunlara zekât hükümleri uygulanır. Vakıası itibarıyla bunlar üç çeşittir:

Naibe kâğıt paralar: Bu paralar, madenî para sistemini (altın sikke sistemini) uygulayan devletlerin çıkardıkları, karşılığında belli miktarda altın ya da gümüş bulunan ve dolaşımda altın ya da gümüşün yerine kullanılan ve istenildiği zaman altına veya gümüşe çevrilebilen paralardır. Bu naibe kâğıt paralar altın ya da gümüş gibidirler. Çünkü her zaman altın ya da gümüşle değiştirilebilirler. Dolayısıyla zekâtları da altın ve gümüşün zekâtı gibidir. Eğer altın yerine kullanılıyorsa ve temsil ettiği altın miktarı, altının nisap miktarı olan yirmi dirheme yani 85 grama ulaşıyorsa üzerinden tam bir yıl geçtiğinde kırkta bir zekât vermek farz olur. Eğer eldeki para gümüş yerine kullanılıyorsa ve temsil ettiği miktar gümüşün nisap miktarı olan 200 dirheme, yani 595 grama ulaşıyorsa üzerinden tam bir yıl geçtikten sonra kırkta bir zekât vermek farz olur. Bu tür paralardan zekât vermenin farzîyetinin delili, yukarıda altın ve gümüşten zekât vermenin farzîyetini bildiren hadislerdir. Çünkü bu paralar, altın veya gümüş yerine kullanılmaktadırlar. Naib veya vekil, aynen aslın hükmünü alır.

2- Vesika kâğıt paralar: Bu tür kâğıt paralar, devletin veya devlet tarafından para çıkarma izni verilen bankalar tarafından çıkarılan, üzerinde yazılı değer belli bir miktarı kadar altın ya da gümüş karşılığı bulunan ve bu karşılıkların devlette veya parayı çıkaran bankada garanti olarak saklandığı paralardır. Bu tür paraları çıkaran kaynaklar, talep edilmesi durumunda içerisinde bulundurduğu altın ya da gümüşün karşılığını oluşturan 3/4 veya 1/3 veya 1/2 oranında ya da belli yüzde oranındaki miktarın ödeneceğini taahhüt ederler

Bu türden kâğıt paraların üzerinde yazılı nominal değer, altın ya da gümüş olarak karşılanan kısmı naibe kâğıt para sayılır. Çünkü bu miktar, her zaman altına veya gümüşe dönüştürülebilir. Zekâtı da altın veya gümüşün zekâtı gibi olur. Eğer vesika kâğıt paranın belli bir oranı altın ile karşılanıyorsa örneğin üzerinde yazılı olan değer yarısı oranında altın karşılığı varsa bu miktar 40 dinara ulaştığı ve üzerinden de bir yıl geçtiğinde zekât vermek

farz olur. Bu durumda paranın zekâtı, paranın cinsinden dinar olarak hesaplanır. Eğer 40 dinara ulaşmıyorsa nisap miktarından az olduğu için zekât vermek gerekmez.

Eğer gümüş olarak karşılığı varsa örneğin üzerinde yazılı olan değer yarısı oranında gümüş karşılığı varsa dört yüz dirheme ulaşmış ve bir yılı da doldurmuşsa zekât vermek farzdır ve verilecek zekât, paranın cinsinden 10 dirhem olarak hesaplanır. Dört yüz dirhemden az olduğunda ise nisap miktarından az olduğu için zekât vermek gerekmez.

Vesika kâğıt paralar üzerinden zekât vermenin farz olduğunun delili altın ve gümüşten zekât vermenin farz olduğunu bildiren yukarıda geçen hadislerdir. Çünkü bunlar, üzerinde yazılı olan değer karşılığı olarak, altın ve gümüş yerine naib ve vekildirler. Naib ve vekil ise aslın hükmünü alır.

3- Kanuni (zorunlu) kâğıt paralar: Bunlar da kâğıt para olup kanunla devlet tarafından çıkarılıp tedavüle sunulurlar. Eşyaların fiyatları, hizmetlerin ve menfaatlerin ücreti olmaya elverişlidirler. Ancak, altına veya gümüşe dönüştürülmezler. Çünkü altın veya gümüş karşılıkları yoktur. İhtiyati olarak altın veya gümüş karşılığı olmadığı gibi altın/gümüş karşılığı olan bir para birimi tarafından da garanti edilmezler. Bu kâğıt paraların kanuni değerinden başka değeri yoktur.

Dinar ve dirhemler olarak basılan altın ve gümüşte olduğu gibi bu zorunlu kâğıt paraların da nakit olarak isimlendirilmesi, eşyaların fiyatı, menfaatlerin ve hizmetlerin ücreti olması, başka mal ve hizmetlerin yanı sıra bu paralarla altın ve gümüşün de satın alınabilmesi nedeniyle bunlar hakkında da nakit olma ve fiyat belirleme özelliği tahakkuk etmiş demektir.

Bunun nedeni altın ve gümüşün zekâtı hakkında var olan nâssların iki kısım olmasıdır. **Birincisi:** Cins isimler olarak altın ve gümüşün zekâtına yani altın ve gümüşün aynlarına delalet eden nâsslar. Bunlar, camid/cansız varlıklara ait isimler olup illetlendirmeye elverişli değildirler ve bunlara kıyas yapılamaz. Dolayısıyla demir, bakır gibi diğer madenler için zekât yoktur. Ebu Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur: ... وَمَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ، لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا، إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، صُفِّحَتْ لَهُ صَفَاتُحُ مِنْ نَارٍ ... **"... Altın ve gümüşün haklarını vermeyen hiçbir altın ve gümüş sahibi yoktur ki kıyamet gününde bunlar ateşten levhalar haline getirilip de..."** Bu hadiste geçen "altın ve gümüş" lafızları yer almakta olup bunlar cansız isimlerdir ve illetlendirilemezler.

İkincisi: Fiyat ve ücretlerle ilgili olarak insanlar tarafından nakit olarak kullanılan altın ve gümüşün zekâtına delalet eden nâsslar. Bu deliller kendisinden illet istinbat edilecek delillerdendir. Bu illet ise altın ve gümüşün para olmaları nedeniyle zorunlu kâğıt paraların bunlara kıyas edilebilmesidir. Bu illetin, zorunlu kâğıt paralarda da tahakkuk etmesi nedeniyle altın veya gümüşün değerine göre hesap edilerek nakitlerin zekâtı da bu hükümlere göre tatbik edilebilir. Ali b. Ebi Talib'den Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivayet edildi: إِذَا كَانَتْ لَكَ مِائَتَا دِرْهَمٍ، وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ، فَفِيهَا خَمْسَةُ دِرْهَمٍ، وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ - يَغْنِي فِي الذَّهَبِ - حَتَّى يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا، فَإِذَا كَانَتْ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا، وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ، فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ **"İki yüz dirhem varsa ve üzerinden de bir yıl geçerse beş dirhem zekât gerekir. Yanında bulunan altın yirmi dinara ulaşıncaya kadar da zekât vermen gerekmez. Yirmi dinarın olduğunda yarım dinar ve her kırk dinarda bir dinar zekât vermen gerekir."** [Ebu Davud rivayet etti.] Ali Radiyallahu Anh rivayete göre şöyle demiştir: فِي كُلِّ عَشْرِينَ دِينَارًا نِصْفُ دِينَارٍ، وَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ دِينَارًا دِينَارٌ **"Her yirmi dinarda yarım dinar, her kırk dinarda da bir dinar zekât vardır."** Yine Ali Radiyallahu Anh'tan gelen rivayete göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle demiştir: .. فَهَاتُوا صَدَقَةَ الرِّقَّةِ مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا دِرْهَمًا، وَلَيْسَ فِي تِسْعِينَ وَمِائَةٍ شَيْءٌ، فَإِذَا بَلَغْتَ مِائَتَيْنِ فَفِيهَا خَمْسَةُ دِرْهَمٍ .. **"Gümüşün zekâtını her kırk dirhemden bir dirhem veriniz. Yüz doksan dirhemde zekât yoktur. Dirhemler iki yüze ulaşıncaya içinde beş dirhem (zekât) vardır."** [Buhari ve Ahmed rivayet etti.] Abdurrahman el-Ensârî'nin, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in ve Ömer Radiyallahu Anh'ın sadaka ile ilgili mektubu hakkındaki rivayetinde şöyle geçmektedir: ... وَالْوَرَقُ لَا يُوْخَذُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى يَبْلُغَ مِائَتِي دِرْهَمٍ **"İki yüz dirheme ulaşıncaya kadar gümüşten zekât olarak bir şey alınmaz."** [Ebu Ubeyd rivayet etti.]

Bu hadislerin tümü hem fiyata hem de nakde delalet etmektedir. Çünkü **"her kırk dirhemde"** ifadesiyle bir arada yer alan [الرقعة] [rikka] lafzı bir karine oluşturmaktadır. Zira

verik, dinar ve dirhem kelimeleri Arap dilinde para olarak kullanılan altına ve gümüşe isim olarak kullanılır. Yani bunlar hem nakit hem de fiyattır. Bu lafızlarla yapılan tabir, bu hadislerden muradın bunların para ve fiyat olduğuna işaret etmeleridir. Bununla; zekât, diyet, kefare, hırsızın elinin kesilmesi ve bunlar dışında daha birçok şer’î hüküm ilişkilendirilmiştir.

Günümüzde kullanılmakta olan kâğıt paralarda da fiyat ve nakit olma özelliği tahakkuk ettiğinden, zekât vermenin vacip olduğu altın ve gümüş için geçerli olan hadislerin kapsamına bunlar da girer. Dolayısıyla altın ve gümüş için zekât vermek gerektiği gibi bu paralar için de zekât vermek gerekir ve bunlardaki zekât nisabında altın ve gümüş esas alınır. Buna göre her kimin yanında nisap miktarı olan yirmi dinar altın -yani 85 gram-karşılığı kâğıt para varsa veya 200 dirhem gümüş -ki bu gümüşün nisabıdır ve 595 grama eş değerdir- varsa ve üzerinden de bir tam yıl geçerse kırkta birini zekât olarak çıkarması gerekir.

Altının zekâtı altınla, naibe veya vesika para ile de verilir. Aynı şekilde gümüşün zekâtı da naibe ve vesika paralarla verilebilir. Altın yerine gümüş veya kanuni paralar kullanılabileceği gibi gümüş yerine altın veya kanuni paralar da kullanılabilir. Çünkü bunların tamamı hem para hem de değer ölçüsü olma özelliğine sahiptirler. Birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Bu konu ile ilgili maksadın tahakkuk etmesi için bunların birbirlerinin yerine zekât olarak verilmeleri caizdir. “Ekinlerin ve Meyvelerin Zekâtı” başlığı altında zekât verilmesi farz olan malın aynına karşılık gelen değer alınabileceğine dair delillere yer verilmiştir.]

Gördüğünüz üzere zorunlu kâğıt paralarda (nakit olma ve fiyat belirleme) gibi illet tahakkuk etmiştir; bu nedenle değeri nisap miktarına ulaşır ve üzerinden de tam bir yıl geçerse zekât gerekir. Bu da bu yasanın gerektirdiği şekilde kendisi için nakit para birimi olarak altın ve gümüşü kabul etmeyen, aksine kendisi için nakit para birimi olarak zorunlu kâğıt para birimini kabul eden bir ülkede yaşayan bir Müslümanın, değeri nisap miktarına ulaşmış ve üzerinden de tam bir yıl geçmişse, altın ve gümüşün zekâtını nakit para olarak ödediği oranda nakit kâğıt paraların zekâtını vermesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Umarım bu cevap yeterli olmuştur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah’tır.) Bitti.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 27 Ramazan 1443

M. 28/04/2022

Cevaba, Emir’in (Allah onu korusun) web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<https://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4240/>